

OCENA WARTOŚCI TECHNOLOGICZNEJ ZIARNA MIESZAŃCÓW PSZENICY OZIMEJ
NA PODSTAWIE BIAŁKA OGÓLNEGO, LICZBY SEDYMENTACJI
I TEORETYCZNEJ OBJĘTOŚCI CHLEBA

Zofia Malawko-Murawska, Stanisław Jedyński, Władysław Kadłubiec,
Władysław Lonc

Katedra Hodowli Roślin i Nasiennictwa AR we Wrocławiu

Znaczenie oceny wartości technologicznej ziarna pszenicy jest oczywiste, zwłaszcza w naszym kraju, gdzie pszenica stanowi główne zboże chlebowe. Za podstawowe parametry tej wartości uważa się przede wszystkim zawartość białka oraz liczbę sedymentacji jako wskaźnik jakości i ilości glutenu. Taką opinię wyraża wielu autorów [1-5]; do takich wniosków doszliśmy także na podstawie własnych opracowań [14, 15].

Materiał do badań stanowiło 6 linii i po 30 mieszańców diallelicznych pokolenia F_1 i F_2 . Linie wyprowadzono z następujących odmian: Cebeco-Mildres /Holandia/, Kranich /RFN/, Mamut /Polska/, Progress /RFN/, Salzmünder 14-44 Bart /NRD/ i Zorba /RFN/.

Oznaczenia laboratoryjne wykonano na ziarnie około 50 roślin linii, 20-50 roślin F_1 i około 100 roślin F_2 . Na podstawie zawartości białka ogólnego oznaczonego na aparacie Pro-meter i liczby sedymentacji metodą Greenwaya [14] obliczono teoretyczną objętość chleba na podstawie wzorów podanych w Instrukcji nr 7 CLTPPZ [9]. Cecha ta, według wcześniejszych badań Malawko-Murawskiej [15, 16], dobrze różnicowała jare i ozime formy pszenicy i była wysoko skorelowana z wartościami reologicznymi ciasta oznaczonymi farinograficznie. Cały materiał opracowano statystycznie obliczając średnie arytmetyczne, standardowe odchylenia, współczynniki zmienności i współczynniki odziedziczalności w szerokim sensie. Dla pokolenia F_1 określono efekt heterozji jako procentową różnicę średnich arytmetycznych rodziców i ich mieszańców. Porównując rozkłady

Białko ogólne / w %

Obiekt	Linie i mieszańce F ₁				Mieszańce F ₂			
	liczba badanych roślin	średnia arytmetyczna	standardowe odchylenie	współczynnik zmienności	liczba badanych roślin	średnia arytmetyczna	standardowe odchylenie	współczynnik zmienności
Cebeco	49	12,7	0,9	7	99	12,2	0,8	7
Kranich	49	12,8	0,7	6	102	12,3	0,8	7
Memut	51	11,9	0,8	6	99	12,2	1,2	10
Progress	51	12,6	1,0	8	100	14,2	1,9	13
Salzmünder	50	11,0	1,4	13	99	14,3	1,6	11
Zorba	37	12,2	1,2	10	100	14,2	1,9	13
Cebeco x Kranich	43	14,7	1,4	9	99	12,2	0,8	7
x Memut	47	14,4	1,0	7	102	12,3	0,8	7
x Progress	52	15,9	1,1	7	99	12,2	1,2	10
x Salzmünder	49	14,9	1,0	6	100	14,2	1,9	13
x Zorba	20	15,6	0,2	4	99	14,3	1,6	11
Kranich x Cebeco	48	16,4	1,1	7	100	12,4	1,0	8
x Memut	20	13,9	0,8	6	101	12,2	0,9	8
x Progress	48	16,2	1,1	7	100	11,5	0,9	8
x Salzmünder	48	15,5	0,9	6	99	12,3	1,5	12
x Zorba	19	15,9	1,0	6	100	14,1	1,3	9

Memut	x	Cebeco	50	13,4	0,8	6	9	99	10,4	1,1	10	42
	x	Kranich	19	14,2	1,1	8	15	104	10,9	1,1	10	56
	x	Progress	49	12,0	1,2	10	- 2	102	11,2	1,8	16	75
	x	Salzmünder	47	12,9	0,9	7	13	99	11,0	1,6	14	47
	x	Zorba	20	13,2	1,4	10	10	105	11,0	1,0	9	-
Progress	x	Cebeco	41	15,3	1,6	11	21	96	12,5	1,1	9	27
	x	Kranich	50	14,9	1,1	7	17	101	13,8	1,3	9	52
	x	Mamut	40	13,9	1,6	11	14	98	13,0	1,7	13	71
	x	Salzmünder	49	16,2	1,5	9	37	47	12,6	1,5	12	27
	x	Zorba	43	15,2	1,4	9	23	88	14,2	1,8	12	61
Salzmünder	x	Cebeco	31	13,2	0,9	7	12	99	12,2	1,6	13	42
	x	Kranich	40	13,3	1,0	8	12	50	12,7	1,9	15	64
	x	Mamut	16	12,4	2,3	18	9	101	11,4	1,7	15	55
	x	Progress	48	13,0	1,3	10	10	100	11,8	2,1	18	64
	x	Zorba	40	9,7	1,0	10	-16	102	9,9	1,0	10	-
Zorba	x	Cebeco	28	16,0	1,5	9	29	102	13,2	1,8	14	68
	x	Kranich	20	15,2	1,6	10	22	95	13,0	1,4	11	53
	x	Mamut	38	14,1	1,5	10	17	95	11,6	1,4	12	49
	x	Progress	40	15,9	1,0	7	28	100	13,2	1,7	13	56
	x	Salzmünder	50	12,8	1,2	10	10	100	11,1	1,1	10	-

Srednio 41%

zmienności linii i mieszańców F_2 wyodrębniono rośliny transgre-sywne. Dla zawartości białka ogólnego i liczby sedimentacji pokolenia F_2 wykonano analizę dialleliczną według metody Haymana, Jirka i Mathera [7, 10, 12, 13]. Adekwatność modelu addytywno-dominującego testowano za pomocą współczynnika regresji W_r względem V_r oraz wartości t^2 [7].

WYNIKI BADAŃ

Białko ogólne

Średnia zawartość białka ogólnego /tab. 1/ pozwala podzielić linie na dwie grupy. Do pierwszej o zawartości białka od 12,6 do 12,8% należą: Progress; Cebeco i Kranich. Drugą grupę o średnich 11,0-12,2% stanowią: Salzmünder, Mamut i Zorba. Odchylenie standardowe waha się od 0,7 dla linii Kranich do 1,4% dla linii Salzmünder. Współczynniki zmienności przyjmują niskie wartości w zakresie od 6 do 13%.

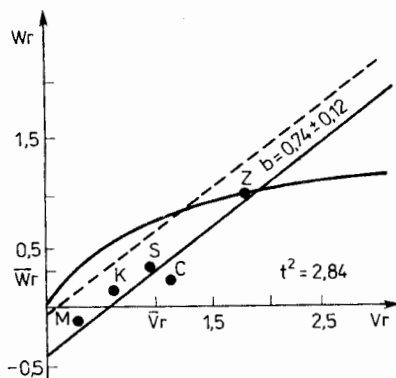
Średnie arytmetyczne dla mieszańców F_1 , poza dwoma wyjątkami /mieszaniec Salzmünder x Zorba i Mamut x Progress/, są większe niż linii rodzicielskich. Mieszańce F_1 , podobnie jak linie, można podzielić na dwie grupy. Pierwszą o większych wartościach stanowią mieszańce linii: Cebeco, Kranich, Progress i Zorba, do drugiej należą mieszańce linii Mamut i Salzmünder. Porównanie średnich wartości poszczególnych mieszańców z ich formami rodzicielskimi pozwala stwierdzić zjawisko heterozji u 28 mieszańców na 30 badanych. Wartość heterozji wynosi od 9 do 37% średniej wartości rodziców. Skrajne wartości standardowego odchylenia i współczynników zmienności mieszczą się w podobnych granicach jak u linii.

Zawartość białka ogólnego mieszańców F_2 jest mniejsza niż w pokoleniu F_1 i tylko w nielicznych przypadkach przewyższa wartość linii. Niskie średnie arytmetyczne wynikają tu często z bardzo dużego przedziału zmienności, zwłaszcza w kierunku niskich wartości. Standardowe odchylenia mieszańców F_2 są nieco większe niż linii, ale tylko u jednego mieszańca przekraczają 2% białka. Podobnie układają się współczynniki zmienności osiągając skrajną wartość 18%. Zestawienie rozkładów zmienności linii i mieszańców F_2 pozwala wyodrębnić rośliny transgresywne we wszystkich grupach mieszańców. Dużą liczbę roślin F_2 , przekraczających wartości skrajne linii, stwierdzono wśród mieszańców z udziałem linii Cebeco. Rekord

stanowią tu 24 rośliny transgresywne na 100 badanych u mieszańca Cebeco x Salzmünder. Małą liczbę roślin transgresywnych stwierdzono w grupie mieszańców linii matecznych Mamut i Zorba.

W porównaniu z badaniami przeprowadzonymi wcześniej na innym materiale [11] wyodrębniliśmy obecnie kilkakrotnie większą liczbę roślin wykazujących transgresję i wysoką zawartość białka ogólnego. Także zjawisko heterozji wystąpiło tu u prawie wszystkich mieszańców F_1 , podczas gdy w poprzednich badaniach tylko u nielicznych. Współczynniki odziedziczalności w szerokim sensie /tab. 1 / wahały się od 4 do 75%; średnio wynosiły 41% i były zbliżone do wartości h^2 we wcześniej przeprowadzonych badaniach [11].

Analiza dialleliczna wykonana dla zawartości białka ogólnego mieszańców F_2 wykazała, że współczynnik regresji $/b = 0,58 \pm 0,21 /$ nie różni się istotnie od zera i dowodzi, że niektóre linie powodują współdziałanie między genami różnych loci. Po wykonaniu analizy, bez linii Progress i jej mieszańców, uzyskano istotny i nie różniący się od jedności współczynnik regresji $/b = 0,74 \pm 0,12 /$ oraz nieistotną wartość $t^2 = 2,84$. Położenie prostej regresji - linii przerywanej [13] wskazuje na nieznaczne naddominowanie genów /rys. 1/. Linia Zorba jest dość odległa genetycznie od pozostałych form rodzicielskich i zawiera przewagę genów recesywnych.

Rys. 1. Regresja kowariancji potomstwo-rodzice $/Wr/$ względem wariancji rodzin $/Vr/$ dla zawartości białka ogólnego w ziarnie mieszańców F_2 /bez linii Progress/; C - Cebeco-Mildres, K - Kranich, M - Mamut, P - Progress, S - Salzmünder 14-44 Bart, Z - Zorba

Linie Salzmünder i Cebeco mają jednakowe liczby genów recesywnych i dominujących, natomiast linie Kranich i Mamut zawierają więcej genów dominujących. Bardzo niski współczynnik korelacji $/r = 0,03 /$ między wartościami Vr a $Wr + Vr$ nie pozwala na określenie zależności zawartości białka ogólnego od rodzaju genów. Podobne wyniki

Mamut	x	Cebeco	50	22,5	5,7	25	2	99	15,4	6,4	42	45
	x	Kranich	19	27,7	6,4	23	8	104	18,2	7,1	39	72
	x	Progress	49	23,4	7,6	27	-26	102	20,8	9,6	46	83
	x	Salzmünder	47	18,9	3,8	19	-4	98	13,1	6,9	52	63
	x	Zorba	20	24,4	5,2	21	-5	105	19,1	6,3	33	48
Progress	x	Cebeco	41	28,8	6,0	21	2	96	19,6	7,3	37	-
	x	Kranich	50	21,6	6,0	28	-35	101	23,7	7,0	30	-
	x	Mamut	40	32,2	7,8	24	2	98	16,2	8,5	53	28
	x	Salzmünder	49	27,8	6,4	39	3	47	8,2	6,1	74	-
	x	Zorba	43	31,0	7,4	24	-6	88	20,5	8,4	41	17
Salzmünder	x	Cebeco	31	16,0	5,1	32	-9	99	10,8	6,0	56	30
	x	Kranich	40	19,6	5,1	26	-7	50	11,0	6,7	60	62
	x	Mamut	16	15,0	4,6	31	-24	101	7,3	4,4	60	8
	x	Progress	48	15,0	3,5	23	-44	100	10,6	7,8	73	8
	x	Zorba	40	10,5	3,7	35	-51	102	8,0	4,9	61	2
Zorba	x	Cebeco	28	27,6	6,5	24	17	102	12,7	7,6	59	51
	x	Kranich	20	29,6	6,7	23	8	95	10,6	6,8	27	58
	x	Mamut	38	26,7	5,6	21	4	95	9,3	5,1	55	20
	x	Progress	40	29,6	5,0	17	-11	100	13,5	7,2	53	-
	x	Salzmünder	50	21,4	4,2	20	1	95	6,3	2,5	39	-

Srednio 36%

Podobne wyniki uzyskali Hsu i Sosulski [8], natomiast Halloran [6] stwierdził epistazę i naddominowanie. Jednakże uzyskany przez niego współczynnik korelacji $r = -0,31$ wskazywał na tendencję zależności wysokiej zawartości białka od genów dominujących.

Liczba sedymentacji

Otrzymane średnie arytmetyczne liczby sedymentacji /tab. 2/ badanych linii są charakterystyczne dla średniej klasy jakościowej pszenicy ozimej z wyjątkiem linii Progress o wysokiej i Salzmünder o niskiej wartości średniej.

Rozkład zmienności mieszańców F_1 wykazał pewną analogię. Mieszańce linii Progress charakteryzowały większe liczby sedymentacji, natomiast mieszańce F_1 linii Salzmünder utworzyły grupę przesuniętą w kierunku mniejszych wartości. W porównaniu z liniami mieszańce F_1 miały, ogólnie biorąc, mniejsze wartości. W konsekwencji efekt heterozji powyżej 5% stwierdzono tylko u pięciu mieszańców na 30 badanych. Standardowe odchylenia mają podobne wartości dla linii i mieszańców F_1 , natomiast współczynniki zmienności są nieco większe u mieszańców F_1 .

Wartości średnie mieszańców F_2 są zdecydowanie mniejsze niż linii. Wynika to z szerokiego przedziału zmienności mieszańców F_2 o przesunięciu większości roślin w kierunku mniejszych wartości. Potwierdzeniem dużego rozproszenia są bardzo wysokie współczynniki zmienności, w większości przypadków dwu, a nawet trzykrotnie większe niż linii. Porównanie rozkładu wartości linii rodzicielskich i ich mieszańców F_2 pozwala wyodrębnić transgresję dodatnią jedynie u 9 roślin na prawie 3 tys. badanych.

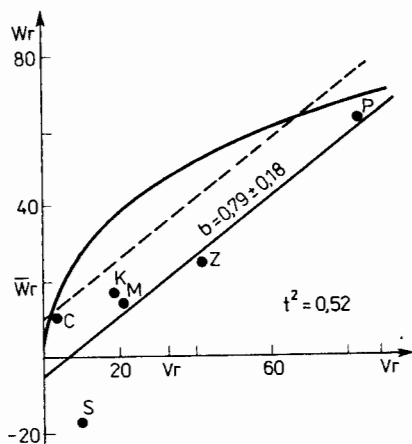
Odziedziczalność w szerokim sensie /tab. 2/ wynosi średnio 36% i jest podobnie jak inne wartości, mniejsza w porównaniu z danymi wcześniej przez nas opublikowanymi [11].

Analiza dialleliczna dla liczby sedymentacji wykazała, że zarówno współczynnik regresji $b = 0,79 \pm 0,18$, jak i nieistotna wartość t^2 wskazują na adekwatność modelu addytywno-dominującego /rys. 2/. Prosta regresji przechodzi powyżej punktu zero, co oznacza częściowe dominowanie genów warunkujących tę cechę /rys. 2/. Linia Progress ma zdecydowaną przewagę genów recesywnych, Zorba zawiera niewielką przewagę genów recesywnych, natomiast Kranich, Mamut, Cebeco i Salzmünder mają stopniowo coraz więcej genów dominujących. Istotny i bardzo wysoki współczynnik korelacji $r =$

= 0,96/ wskazuje na to, że geny recesywne determinują wysokie wartości liczby sedymentacji, Hsu i Sosulski [8] stwierdzili brak interakcji nieallelicznej oraz częściowe dominowanie. W ich badaniach jednak geny recesywne związane były z niskimi wartościami liczby sedymentacji.

Rys. 2. Regresja kowariancji potomstwo - rodzice /Wr/ względem wariancji rodzin /Vr/ dla liczby sedymentacji mieszańców F_2 ; oznaczenia jak do rys. 1

Teoretyczna objętość chleba

Na podstawie opracowanych wyników [9, 14] można stwierdzić, że średnie arytmetyczne linii /tab. 3/ różnią się między sobą. Wysoką przypuszczalną objętość chleba rokuje linia Progress, a niską Salzmünder. Standardowe odchylenia linii wynoszą od 23 do 44 cm^3 , a współczynniki zmienności od 5 do 9%.

Podobne wartości jak u linii mają mierniki rozproszenia mieszańców F_1 , natomiast średnie F_1 przekraczają nieznacznie wartości rodziców wykazując zjawisko heterozji u 24 mieszańców na 30 badanych.

Teoretyczna objętość chleba mieszańców F_2 jest niższa od wartości linii rodzicielskich. Analiza rozkładów wartości linii i mieszańców F_2 nie stwierdza transgresji dodatniej. Współczynniki odziedziczalności są niskie /średnio $h^2 = 21\%$, co świadczy o dużej zależności tej cechy od warunków środowiska.

Teoretyczna objętość chleba

Obiekt	Linie i mieszańce F ₁				Mieszańce F ₂					
	liczba bada- nych roślin	średnia stand- arowa od- chylenie	współ- czyn- nik	hete- rozja	liczba bada- nych roślin	średnia stand- arowa od- chylenie	współczynnik	zmien- ności		
	/cm ³ /	/cm ³ /	%	%	/cm ³ /	/cm ³ /	%	%		
Cebeco	50	608	32	5						
Kranich	49	623	23	4						
Mamut	51	594	37	6						
Progress	51	665	60	9						
Salzmünder	51	545	44	8						
Zorba	37	613	38	6						
Cebeco	x Kranich	43	622	31	5	1	99	32	5	24
x Mamut	47	620	30	5	3	102	102	32	5	-
x Progress	52	659	36	5	4	99	99	31	5	-
x Salzmünder	49	610	30	5	6	100	100	36	6	-
x Zorba	20	658	25	4	8	99	99	42	7	32
Kranich	x Cebeco	48	656	21	3	6	100	44	7	60
x Mamut	20	629	25	4	3	100	100	40	7	42
x Progress	48	644	26	4	0	100	100	42	7	-
x Salzmünder	48	640	23	4	9	99	99	50	9	52
x Zorba	19	668	25	4	8	100	100	38	6	35

Memut	x	Cebeco	50	621	25	4	3	99	565	46	8	43
	x	Kranich	19	645	25	4	6	104	580	39	7	39
	x	Progress	49	560	49	9	11	102	594	56	10	21
	x	Salzmünder	47	608	19	3	7	99	554	54	10	43
	x	Zorba	20	625	27	4	4	105	588	29	5	-
Progress	x	Cebeco	41	660	31	5	4	96	601	39	7	-
	x	Kranich	50	632	29	5	-2	101	631	32	5	-
	x	Memut	40	653	44	7	4	97	587	51	9	3
	x	Salzmünder	49	665	31	5	10	47	550	45	8	-
	x	Zorba	43	665	34	5	4	88	626	45	7	-
Salzmünder	x	Cebeco	31	594	31	5	3	99	558	49	9	38
	x	Kranich	40	609	26	5	4	50	625	47	8	44
	x	Memut	16	567	53	9	-1	101	571	48	8	27
	x	Progress	48	589	29	5	-3	100	543	54	10	3
	x	Zorba	40	515	40	8	-11	101	496	33	7	-
Zorba	x	Cebeco	28	663	31	5	9	102	584	52	9	54
	x	Kranich	20	661	31	5	7	95	574	39	7	37
	x	Memut	38	641	28	4	6	95	542	44	8	29
	x	Progress	40	668	20	3	5	100	585	48	8	-
	x	Salzmünder	50	610	22	4	5	99	516	23	5	-

Srednio 21%

PODSUMOWANIE WYNIKÓW

Badane linie charakteryzuje średnia zawartość białka ogólnego /11,0-12,8%/ oraz niska wartość mierników rozproszenia. Na 30 badanych, 28 mieszańców F_1 wykazuje heterozję dodatnią w granicach od 9 do 37% średniej wartości rodziców. Mieszańce F_2 mają szerokie przedziały zmienności także w kierunku wysokich wartości białka, co pozwala wyodrębnić dużą liczbę roślin wykazujących transgresję. Na wyróżnienie zasługują szczególnie mieszańce linii Progress, Cebeco i Salzmünder.

Liczba sedymentacji, w przeciwieństwie do zawartości białka ogólnego tylko w paru przypadkach wykazuje zjawisko heterozji o mało znaczących wartościach. Podobnie transgresję stwierdzono zaledwie u 9 roślin na prawie 3 tys. badanych.

Współczynniki odziedziczalności wynoszą średnio: 41% dla białka i 36% dla liczby sedymentacji i są nieco mniejsze od uzyskanych we wcześniejszych przeprowadzonych badaniach [11].

Powstałe z przeliczenia teoretyczne objętości chleba wyróżniają korzystnie linię Progress i niekorzystnie Salzmünder. Mieszańce F_1 w większości przypadków wykazują niski stopień heterozji, a wśród mieszańców F_2 w ogóle nie stwierdzono transgresji. Cechę tę charakteryzuje także najniższe genetyczne uwarunkowanie h^2 , które wynosi średnio 21%.

Na podstawie analizy diallelicznej stwierdzono, że wysokie wartości liczby sedymentacji określają głównie geny recesywne i zmienność addytywna, co sugeruje osiągnięcie dużego postępu genetycznego w selekcji doskonalącej.

LITERATURA

1. Biskupski A., Karolini Z., Zycek M.: Możliwości oceny właściwości wypiekowych pszenicy na podstawie testu sedymentacji. *Hod. Rośl. Aklim.* 18, 273-282, 1974.
2. Biskupski A., Zych M., Karolini Z.: Przydatność mikrometody sedymentacyjnej Greenwaya w ocenie właściwości wypiekowej pszenicy dla potrzeb hodowli roślin. *Biul. IHAR*, 131, 81-87, 1977.
3. Bogdanowiczowa M., Biskupski A.: Wybór cech wypiekowych pszenicy do wstępnej klasyfikacji jakościowej. *Hod. Rośl. Aklim.*, 18, 19-30, 1974.

4. Boggini G., Nilsson G.: Correlations between prediction tests and baking quality in winter wheat. *Cereal Res. Com.*, 4, 3-16, 1976.
5. Borghi B., Boggini G., Corino L.: Breeding for quality in common wheat. I. Early selection in F_2 and F_3 generations. *Cereal Res. Com.*, 3, 205-214, 1975.
6. Halloran G.M.: Genetic analysis of grain protein percentage in wheat. *Theor. Appl. Genet.*, 46, 79-86, 1975.
7. Hayman B.J.: The theory and analysis of diallel crosses. *Genetics*, 39, 789-809, 1954.
8. Hsu C.S., Sosulski F.W.: Inheritance of protein content and sedimentation value in diallel crosses of spring wheat /*Triticum aestivum*/. *Can. J. Genet.*, 11, 967-976, 1969.
9. Instrukcja nr 7 - Centralne Laboratorium Technologii, Przechowywania i Przetwórstwa Zbóż w Warszawie LH-7/12/70.
10. Jinks J.L.: The analysis of continuous variation in a diallel cross of *Nicotiana rustica* varieties. *Genetics*, 39, 767-788, 1954.
11. Lonc W., Malawko-Murawska Z., Strugała J.: Zmienność i odziedziczalność zawartości białka ogólnego i liczby sedymentacji mieszańców pszenicy ozimej. *Zesz. Probl. Post. Nauk Roln.*, 290, 217-227, 1983.
12. Mather K., Jinks J.L.: The study of continuous variation. *Biometrical Genetics*. Chapman and Hall, London 1971.
13. Mather K., Jinks J.L.: Introduction to Biometrical Genetics. Chapman and Hall, London 1977.
14. Malawko-Murawska Z.: Przydatność mikrometod do oznaczania właściwości przemiałowych i wypiekowych ziarna pszenicy. Cz. I. Opracowanie mikrometod. *Hod. Rośl. Aklim.*, 18, 6, 409-422, 1974.
15. Malawko-Murawska Z.: Przydatność mikrometod do oznaczania właściwości przemiałowych i wypiekowych ziarna pszenicy. Cz. II. Współzależność cech oznaczonych mikro- i makrometodami. *Hod. Rośl. Aklim.*, 19, 1, 1-22, 1975.
16. Malawko-Murawska Z.: Przydatność mikrometod do oznaczania właściwości przemiałowych i wypiekowych ziarna pszenicy. Cz. III. Porównanie cech jakościowych oraz odmian i rodów pszenicy. *Hod. Rośl. Aklim.*, 19, 3, 245-255, 1975.

Z. Malawko-Murawska, S. Jedyński, W. Kadłubiec
W. Lonc

ESTIMATION OF TECHNOLOGICAL PROPERTIES OF WINTER WHEAT GRAIN
BASED ON TOTAL PROTEIN CONTENT, SEDIMENTATION VALUE
AND THEORETICAL LOAF VOLUME

S u m m a r y

Sedimentation value and protein content were intermediate in the six studied lines. Nearly all F_1 hybrids showed positive heterosis for protein content. In the F_2 generation a great number of transgressive segregants were observed for protein content and only few for sedimentation value. Heritability estimates were 21% for theoretical loaf volume, 36% for sedimentation value and 41% for protein content. Protein content in the F_2 was governed by overdominance whereas sedimentation value was controlled by partial dominance. Recessive genes acted in the direction of higher sedimentation values.

З. Малявко-Муравская, С. Едыньски, В. Кадлубец, В. Лонц

ОЦЕНКА ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО КАЧЕСТВА ЗЕРНА ГИБРИДОВ ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЫ
НА ОСНОВАНИИ ОБЩЕГО БЕЛКА, ЧИСЛА СЕДИМЕНТАЦИИ И ТЕОРЕТИЧЕСКОГО
ОБЪЕМА ХЛЕБА

Р е з ю м е

У шести оцениваемых линий наблюдались средние величины числа седиментации и общего содержания белка. Почти все гибриды F_1 отличались положительным гетерозисом содержания белка. Среди гибридов F_2 было получено большое количество растений, проявляющих трансгрессию общего содержания белка и только незначительное количество, касающееся числа седиментации. Коэффициенты наследуемости составляли 21% для теоретического объема хлеба, 36% для числа седиментации и 41% для общего содержания белка. Содержание белка в F_2 определяет в небольшой степени сверхдоминирование генов, а число седиментации - частичное доминирование. Высокие величины числа седиментации обуславливают главным образом рецессивные гены.